Ovaj rad je licenciran pod Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International.

https://doi.org/10.17559/JF-2026040000044

Zaprimljen: 25.5.2026.
Odobren za objavu: 26.10.2026.
Pregledni rad

DUŽNA PAŽNJA U KONTEKSTU ODRŽIVOG POSLOVANJA NA UNUTARNJEM EUROPSKOM TRŽIŠTU – NOVI ZAKONODAVNI OKVIR

Ajla Musić[1]
[1] Veleučilište Lavoslav Ružička u Vukovaru, Ulica Blage Zadre 2, 32000 Vukovar, Hrvatska, ePošta: ajla.music2708@gmail.com

Sažetak: Suvremeni razvoj unutarnjeg tržišta Europske unije sve je više obilježen zahtjevima za usklađivanjem gospodarskih aktivnosti s načelima održivog poslovanja i zaštite temeljnih prava. U tom se kontekstu dužna pažnja razvija kao instrument upravljanja rizicima koji proizlaze iz poslovanja poduzeća. Svrha rada je prikazati značenje dužne pažnje u okviru održivog poslovanja, a cilj je analizirati sadržaj i doseg obveza dužne pažnje prema Direktivi (EU) 2024/1760 te njihove učinke na odgovornost poduzeća i funkcioniranje unutarnjeg tržišta Europske unije. U radu se primjenjuju metoda analize pravnih izvora i deskriptivna metoda, uz analitičku obradu relevantne stručne i znanstvene literature. Posebna se pozornost posvećuje obvezama utvrđivanja, sprječavanja, ublažavanja i otklanjanja negativnih učinaka na ljudska prava i okoliš u vlastitom poslovanju, poslovanju društava kćeri te u odnosima s poslovnim partnerima u lancu aktivnosti, kao i pitanjima provedbe, građanskopravne odgovornosti, pravne sigurnosti i jednakih uvjeta poslovanja. Rezultati analize pokazuju da Direktiva (EU) 2024/1760 pridonosi prijelazu dužne pažnje iz područja dobrovoljnih standarda u sustav pravno obvezujućih pravila. Doprinos rada ogleda se u analitičkom povezivanju normativnog razvoja dužne pažnje, dosega obveza poduzeća i mogućih učinaka novog zakonodavnog okvira na pravnu sigurnost, odgovornost poduzeća i jednake uvjete poslovanja na unutarnjem tržištu Europske unije.

Ključne riječi: Direktiva (EU) 2024/1760; dužna pažnja; održivo poslovanje; unutarnje tržište

1. Uvod

Razvoj unutarnjeg tržišta Europske unije posljednjih je godina sve snažnije obilježen zahtjevima za usklađivanjem gospodarskih aktivnosti s načelima održivog poslovanja, zaštite ljudskih prava i okoliša. U suvremenim uvjetima poslovanja odgovornost poduzeća ne promatra se isključivo kroz njihovo izravno djelovanje, nego i kroz učinke koji mogu nastati u okviru širih poslovnih odnosa i lanaca aktivnosti. Takva se odgovornost jasnije uočava u kontekstu prekograničnog poslovanja, u kojem poslovne odluke poduzeća mogu imati posljedice za različite subjekte i interese unutar i izvan Europske unije.

Dužna pažnja razvila se kao instrument odgovornog poslovnog ponašanja. Njezina je svrha usmjeriti poduzeća prema pravodobnom utvrđivanju, sprječavanju, ublažavanju i otklanjanju negativnih učinaka na ljudska prava i okoliš. Koncept dužne pažnje najprije se razvijao u međunarodnom okviru, kroz UN-ova Vodeća načela o poslovanju i ljudskim pravima te smjernice OECD-a za odgovorno poslovno ponašanje, a njegovo se značenje u pravu Europske unije postupno mijenja (United Nations, 2011; OECD, 2018; OECD, 2023). Na taj način dužna pažnja postupno prelazi iz područja dobrovoljne poslovne prakse u sustav pravno obvezujućih pravila.

Direktivom (EU) 2024/1760 o dužnoj pažnji za održivo poslovanje uspostavljen je novi zakonodavni okvir kojim se uređuju obveze određenih poduzeća u odnosu na stvarne i potencijalne negativne učinke njihovih aktivnosti na ljudska prava i okoliš. Navedene se obveze odnose na vlastito poslovanje poduzeća, poslovanje njihovih društava kćeri te poslovne partnere u lancu aktivnosti (Europski parlament i Vijeće Europske unije, 2024). Na taj se način nastoji uspostaviti ujednačeniji pristup korporativnoj odgovornosti na razini Europske unije te stvoriti pretpostavke za odgovornije i održivije poslovanje na unutarnjem tržištu.

Predmet ovog rada je analiza dužne pažnje u kontekstu održivog poslovanja na unutarnjem tržištu Europske unije, s posebnim naglaskom na zakonodavni okvir uspostavljen Direktivom (EU) 2024/1760. Cilj rada je razmotriti sadržaj i doseg obveza poduzeća, pitanja njihove provedbe i odgovornosti te učinke novog zakonodavnog okvira na pravnu sigurnost i jednake uvjete poslovanja.

Doprinos rada ogleda se u analitičkom povezivanju razvoja koncepta dužne pažnje, normativnog dosega Direktive (EU) 2024/1760 i njezinih mogućih učinaka na odgovornost poduzeća, pravnu sigurnost i jednake uvjete poslovanja na unutarnjem tržištu Europske unije. U odnosu na dosadašnja razmatranja, analitički doprinos rada očituje se u sagledavanju dužne pažnje kao pravnog instrumenta koji, uz funkciju korporativne usklađenosti, povezuje održivo poslovanje, zaštitu ljudskih prava i okoliša te funkcioniranje unutarnjeg tržišta.

2. Metodologija

Metodologija rada temelji se na normativno-analitičkom pristupu, koji je primjeren pravnom predmetu istraživanja. U radu se analiziraju pravni izvori Europske unije, međunarodni standardi te stručna i znanstvena literatura relevantna za dužnu pažnju, održivo poslovanje i unutarnje tržište. Metoda analize pravnih izvora primjenjuje se pri razmatranju Direktive (EU) 2024/1760, Direktive (EU) 2026/470 te dokumenata Ujedinjenih naroda i OECD-a. Deskriptivna metoda koristi se radi prikaza razvoja koncepta dužne pažnje, sadržaja obveza, provedbenih mehanizama i pitanja odgovornosti poduzeća. Analiza stručne i znanstvene literature koristi se radi povezivanja pravnog okvira s dosadašnjim razmatranjima o održivom poslovanju, korporativnoj odgovornosti i unutarnjem tržištu Europske unije.

Izvori su odabrani i vrednovani prema kriterijima normativne relevantnosti, aktualnosti, pouzdanosti i povezanosti s predmetom istraživanja te postavljenim istraživačkim pitanjima. Primarni izvori obuhvaćaju pravne akte Europske unije i međunarodne standarde koji uređuju ili usmjeravaju područje odgovornog poslovnog ponašanja, dok sekundarni izvori obuhvaćaju recentnu stručnu i znanstvenu literaturu koja razmatra razvoj, sadržaj i učinke dužne pažnje u okviru održivog poslovanja.

Analiza je provedena u tri povezana koraka. Najprije se razmatra razvoj koncepta dužne pažnje od međunarodnih standarda prema obvezujućem pravnom okviru Europske unije. Zatim se analizira sadržaj i doseg obveza dužne pažnje prema Direktivi (EU) 2024/1760, s naglaskom na vlastito poslovanje poduzeća, poslovanje društava kćeri i odnose s poslovnim partnerima u lancu aktivnosti. U završnom dijelu analize razmatraju se mogući učinci zajedničkog europskog uređenja na provedbu, odgovornost poduzeća, pravnu sigurnost i jednake uvjete poslovanja na unutarnjem tržištu Europske unije. Redoslijed analize usklađen je s postavljenim istraživačkim pitanjima jer omogućuje povezivanje razvoja koncepta dužne pažnje, normativnog dosega obveza i mogućih učinaka zajedničkog europskog uređenja na unutarnje tržište.

Polazeći od predmeta i cilja rada, metodološki okvir usmjeren je na tri istraživačka pitanja: kako se koncept dužne pažnje razvijao od međunarodnih standarda prema obvezujućem pravnom okviru Europske unije, koji je sadržaj i doseg obveza dužne pažnje prema Direktivi (EU) 2024/1760 te kakvo je značenje zajedničkog uređenja dužne pažnje za provedbu, odgovornost poduzeća, pravnu sigurnost i jednake uvjete poslovanja na unutarnjem tržištu Europske unije.

Metodološko ograničenje rada proizlazi iz činjenice da se analiza temelji na normativnom okviru i dostupnoj stručnoj i znanstvenoj literaturi, a ne na empirijskom ispitivanju provedbene prakse. Kontekstualno ograničenje rada povezano je s činjenicom da je riječ o novom zakonodavnom okviru, zbog čega se njegovi učinci mogu potpunije vrednovati tek nakon prenošenja u nacionalna zakonodavstva, početka primjene i razvoja provedbene prakse u državama članicama.

3. Dužna pažnja kao instrument održivog poslovanja

Koncept dužne pažnje u području poslovanja razvio se iz potrebe da se odgovornost poduzeća ne promatra isključivo kroz formalno poštivanje propisa. U središte dolazi i način na koji poduzeća prepoznaju rizike koji proizlaze iz njihova poslovanja i njima upravljaju. Dužna pažnja predstavlja proces kojim poduzeće nastoji utvrditi stvarne i potencijalne negativne učinke svojih aktivnosti, spriječiti njihovo nastupanje, ublažiti njihove posljedice te, kada je to potrebno, poduzeti mjere radi njihova otklanjanja (OECD, 2018). Takvo shvaćanje dužne pažnje bitno je u suvremenom poslovnom okruženju, u kojem se poslovne aktivnosti često odvijaju kroz složene organizacijske strukture, međunarodne lance aktivnosti i različite oblike poslovne suradnje.

U međunarodnom okviru dužna pažnja najprije se razvijala kao dio šireg koncepta odgovornog poslovnog ponašanja. UN-ova Vodeća načela o poslovanju i ljudskim pravima polaze od toga da poduzeća imaju odgovornost poštovati ljudska prava, neovisno o obvezama država da ih štite. Ta odgovornost podrazumijeva da poduzeća trebaju izbjegavati uzrokovanje ili doprinos negativnim učincima na ljudska prava te nastojati spriječiti ili ublažiti učinke koji su povezani s njihovim poslovanjem, proizvodima ili uslugama (United Nations, 2011). Dužna se pažnja ne svodi na jednokratnu provjeru, nego se promatra kao trajni proces koji mora biti uključen u poslovno odlučivanje.

OECD-ove smjernice za odgovorno poslovno ponašanje također polaze od procesnog shvaćanja dužne pažnje. OECD dužnu pažnju promatra kao proces koji poduzećima omogućuje da prepoznaju, spriječe i ublaže negativne učinke povezane s njihovim poslovanjem te da objasne način na koji se s tim učincima postupa (OECD, 2018). U novijim smjernicama odgovorno poslovno ponašanje razmatra se i u odnosu na okoliš, radne odnose, borbu protiv korupcije, interese potrošača i objavljivanje informacija (OECD, 2023). Takav razvoj pokazuje da se dužna pažnja postupno oblikovala kao standard poslovnog postupanja koji nadilazi isključivo formalno poštivanje propisa.

Razvoj obvezujućih pravila o dužnoj pažnji povezan je s ograničenjima ranijih dobrovoljnih mehanizama korporativne odgovornosti. Dobrovoljni standardi pridonijeli su oblikovanju očekivanja prema poduzećima, ali njihova primjena nije uvijek osiguravala ujednačenu razinu zaštite osoba i okoliša pogođenih negativnim učincima poslovnih aktivnosti. Zbog toga se u pravu Europske unije dužna pažnja sve više uređuje kao pravna obveza, a ne samo kao preporučena poslovna praksa (Ciacchi, 2024; Bueno et al., 2024). Novija stručna i znanstvena razmatranja upućuju na to da se dužna pažnja sve više promatra kao poveznica između održivog poslovanja, zaštite

ljudskih prava i okoliša te odgovornosti poduzeća. Takav pristup vidljiv je i u radu Shulman (2024), u kojem se korporativna dužna pažnja razmatra kroz povezanost zaštite ljudskih prava i okoliša. Za ovaj je rad taj pristup relevantan jer potvrđuje šire značenje dužne pažnje kao instrumenta povezivanja održivog poslovanja s odgovornošću za negativne učinke poslovnih aktivnosti, izvan okvira same usklađenosti poduzeća s propisima.

Dužna pažnja posebno dolazi do izražaja u kontekstu održivog poslovanja. Održivo poslovanje podrazumijeva sagledavanje gospodarske aktivnosti s obzirom na kratkoročne poslovne rezultate, kao i na dugoročne učinke na društvo, okoliš i tržišno okruženje. U tom okviru dužna pažnja usmjerava poslovne odluke prema odgovornosti za moguće negativne učinke. Od poduzeća zahtijeva aktivniji pristup upravljanju rizicima, pri čemu je naglasak na prethodnom prepoznavanju i sprječavanju rizika, a ne samo na naknadnom reagiranju na nastalu štetu.

Prijenos koncepta dužne pažnje iz međunarodnih standarda u pravo Europske unije pridonosi razvoju održivog poslovanja. Raniji međunarodni instrumenti uglavnom su se temeljili na dobrovoljnom prihvaćanju standarda, dok je zakonodavni pristup Europske unije usmjeren prema uspostavi obvezujućih pravila za određena poduzeća. Takav pristup stvara pretpostavke za ujednačenije postupanje poduzeća na unutarnjem tržištu u pogledu zaštite ljudskih prava i okoliša.

Dužna pažnja pritom ima dvojaku funkciju. Ponajprije služi zaštiti osoba i okoliša od negativnih učinaka poslovnih aktivnosti, a istodobno pridonosi pravnoj sigurnosti jer poduzećima daje jasniji okvir postupanja u vezi s rizicima koji proizlaze iz njihova poslovanja i poslovnih odnosa. Dužna pažnja zauzima značajno mjesto u zakonodavnom okviru održivog poslovanja Europske unije zbog povezanosti zaštitne i regulatorne funkcije.

4. Direktiva (EU) 2024/1760 kao novi zakonodavni okvir dužne pažnje

Direktiva (EU) 2024/1760 označava značajan zakonodavni korak Europske unije u području održivog poslovanja i korporativne odgovornosti. Njezinim donošenjem koncept dužne pažnje dobiva obvezujući pravni oblik za određena poduzeća. Na taj se način dužna pažnja uvodi kao pravna obveza usmjerena na sustavno upravljanje stvarnim i potencijalnim negativnim učincima na ljudska prava i okoliš (Europski parlament i Vijeće Europske unije, 2024).

Prema Direktivi, dužnosti poduzeća odnose se na njihovo vlastito poslovanje, poslovanje njihovih društava kćeri te poslovne partnere u lancu aktivnosti. Uređuju se i pitanja odgovornosti za povrede propisanih dužnosti, čime dužna pažnja dobiva značenje pravno relevantne obveze postupanja. Novi zakonodavni okvir uspostavlja konkretne obveze dužne pažnje i odgovornosti za njihovu povredu (Europski parlament i Vijeće Europske unije, 2024).

Takvo uređenje razlikuje se od ranijih oblika dobrovoljnog odgovornog poslovanja. Dužna pažnja više se ne uređuje samo kao unutarnji organizacijski postupak poduzeća, nego kao pravno relevantan način upravljanja rizicima. Od poduzeća se pritom zahtijeva uključivanje postupaka prepoznavanja i sprječavanja negativnih učinaka u poslovne procese. Održivo se poslovanje dodatno povezuje s pravnim obvezama poduzeća, ali se istodobno otvara pitanje mjere u kojoj se takve obveze mogu učinkovito i razmjerno provoditi u različitim poslovnim okolnostima.

Jedna od značajki Direktive jest širenje obveza dužne pažnje izvan vlastitog poslovanja poduzeća. Takvo rješenje proizlazi iz činjenice da negativni učinci na ljudska prava i okoliš često ne nastaju isključivo unutar poduzeća, nego i u okviru složenih i prekograničnih poslovnih odnosa. Direktiva pritom ne uspostavlja automatsku odgovornost za svaki negativni učinak u poslovnom odnosu, već obvezu poduzeća da postupa s dužnom pažnjom i poduzima odgovarajuće mjere u okviru propisanog sustava.

Sadržajno, obveze poduzeća usmjerene su na utvrđivanje i procjenu stvarnih i potencijalnih negativnih učinaka, njihovo sprječavanje ili ublažavanje te otklanjanje stvarnih negativnih učinaka kada do njih dođe. Dužna se pažnja oblikuje kao kontinuirani proces, a ne kao jednokratna provjera usklađenosti. Obveze iz Direktive povezuju održivo poslovanje s konkretnim pravnim obvezama, a ne samo s općim načelima odgovornog ponašanja (Europski parlament i Vijeće Europske unije, 2024). Pojam lanca aktivnosti ima posebnu ulogu u određivanju dosega Direktive. Taj pojam upućuje na širi krug odnosa relevantnih za nastanak negativnih učinaka na ljudska prava i okoliš te određuje granice poslovnih odnosa u kojima poduzeće mora provoditi dužnu pažnju. Takvim se uređenjem napušta usko shvaćanje odgovornosti poduzeća, prema kojem bi se pravno relevantnim smatralo samo ono što nastaje neposredno u okviru vlastitog poslovanja. Širi doseg obveza otvara i praktična pitanja primjene jer poduzeća moraju razviti postupke kojima će moći prepoznati i pratiti rizike u poslovnim odnosima koji često prelaze nacionalne granice.

Direktiva ima značenje i za unutarnje tržište Europske unije. Prije uspostave zajedničkog pristupa pojedine države članice razvijale su vlastita pravila o dužnoj pažnji i odgovornosti poduzeća, što je moglo dovesti do različitih regulatornih rješenja i neujednačenih obveza za gospodarske subjekte. Uspostavom zajedničkih pravila nastoji se pridonijeti pravnoj sigurnosti i jednakim uvjetima poslovanja, osobito za poduzeća koja posluju prekogranično. Direktiva stoga djeluje kao instrument zaštite ljudskih prava i okoliša te kao sredstvo usklađivanja određenih uvjeta poslovanja na unutarnjem tržištu.

Normativno oblikovanje Direktive odražava nastojanje uspostave ravnoteže između zahtjeva za učinkovitijom zaštitom ljudskih prava i okoliša te potrebe očuvanja pravne sigurnosti i razmjernosti obveza poduzeća (Bueno et al., 2024). Značenje Direktive ne proizlazi samo iz propisivanja novih obveza, nego i iz njezine uloge u oblikovanju održivijeg modela poslovanja na unutarnjem tržištu Europske unije.

Razvoj Direktive povezan je s međunarodnim normativnim okvirom održive dužne pažnje, ali i s prethodnim nacionalnim zakonodavnim inicijativama u pojedinim državama članicama. Ciacchi (2024) kroz prikaz zakonodavnog postupka i analizu konačnog teksta Direktive pokazuje da se nova pravila nisu oblikovala izolirano, već u širem procesu razvoja odgovornog i održivog poslovanja u europskom pravnom prostoru. Time se dodatno potvrđuje da se novi zakonodavni okvir može promatrati kao nastavak postupnog razvoja pravila o korporativnoj odgovornosti i održivom poslovanju.

Nakon donošenja Direktive (EU) 2024/1760 zakonodavni okvir dodatno je izmijenjen Direktivom (EU) 2026/470. Navedenom su izmjenom, među ostalim, prilagođeni zahtjevi povezani s korporativnim izvješćivanjem o održivosti i dubinskom analizom za održivo poslovanje (Europski parlament i Vijeće Europske unije, 2026). Navedeno upućuje na to da je riječ o regulatornom području koje se i dalje razvija, pri čemu temeljni koncept dužne pažnje ostaje polazište za razmatranje učinaka novog zakonodavnog okvira.

Direktiva potvrđuje prijelaz dužne pažnje iz područja preporučenog odgovornog poslovnog ponašanja u područje pravno obvezujućih dužnosti te je smješta u širi okvir održivog poslovanja na unutarnjem tržištu Europske unije.

5. Provedba, odgovornost i učinci na unutarnje tržište

Učinkovitost dužne pažnje ovisi o sadržaju propisanih obveza te o postojanju mehanizama nadzora, sankcioniranja i odgovornosti koji osiguravaju njihovu stvarnu primjenu. Obveze koje bi ostale samo na razini općih načela ne bi mogle značajnije pridonijeti održivom poslovanju. Zbog toga Direktiva (EU) 2024/1760, uz određivanje sadržaja obveza poduzeća, predviđa i mehanizme kojima se nastoji osigurati njihovo ostvarivanje u praksi (Europski parlament i Vijeće Europske unije, 2024).

Primjena obveza dužne pažnje u prvom redu zahtijeva uspostavu odgovarajućih postupaka unutar samih poduzeća. Poduzeća moraju razviti mehanizme kojima mogu prepoznati negativne učinke povezane s njihovim poslovanjem, procijeniti njihovu ozbiljnost i vjerojatnost nastanka te poduzeti mjere za njihovo sprječavanje, ublažavanje ili otklanjanje. Iz toga proizlazi da dužna pažnja nije izdvojena obveza koja se ispunjava jednokratno, nego dio sustava upravljanja rizicima. Naglasak se premješta s naknadnog reagiranja na štetu prema ranijem prepoznavanju rizika i preventivnom djelovanju.

U ostvarivanju obveza važnu ulogu imaju države članice. Budući je riječ o direktivi, njezine odredbe potrebno je prenijeti u nacionalna zakonodavstva. Države članice pritom trebaju odrediti jedno ili više nadzornih tijela koja imaju ovlasti nadzirati ispunjavanje obveza, tražiti informacije, provoditi istrage, narediti prestanak povrede te izricati sankcije ili privremene mjere (Europski parlament i Vijeće Europske unije, 2024). Stvarni učinak pravila o dužnoj pažnji ovisit će o tekstu Direktive, kvaliteti nacionalne provedbe, učinkovitosti nadzora i dostupnosti pravnih sredstava.

Odgovornost poduzeća jedno je od središnjih pitanja novog uređenja. Direktiva nastoji uspostaviti ravnotežu između potrebe zaštite ljudskih prava i okoliša te potrebe da se poduzećima ne nametne neograničena odgovornost za svaki negativni učinak koji se može pojaviti u lancu aktivnosti. Stoga se odgovornost ne temelji na samoj činjenici da je negativni učinak nastao, nego na povredi propisanih obveza dužne pažnje i ispunjenju pretpostavki za odgovornost. Na taj se način odgovornost poduzeća povezuje s njihovim vlastitim postupanjem, odnosno s pitanjem jesu li poduzela odgovarajuće mjere koje se od njih mogu razumno očekivati.

Posebno značenje ima građanskopravna odgovornost jer omogućuje da osobe koje su pretrpjele štetu zbog povrede obveza dužne pažnje, uz ispunjenje propisanih pretpostavki, ostvare pravo na naknadu štete. Građanskopravna odgovornost prema Direktivi vezana je uz povredu propisanih obveza dužne pažnje i nastanak štete, pri čemu se posebno ističe pravo oštećenih osoba na potpunu naknadu štete (Ciacchi, 2024). Zaštita pogođenih osoba obuhvaća nadzor i sankcije javnih tijela te mogućnost ostvarivanja privatnopravne zaštite.

Na unutarnjem tržištu Europske unije pravila o dužnoj pažnji imaju značenje i za uvjete poslovanja. Mogu pridonijeti pravnoj sigurnosti jer poduzećima daju jasniji okvir postupanja u vezi s rizicima koji se odnose na ljudska prava i okoliš. Istodobno, njihova primjena može otvoriti pitanje regulatornog opterećenja, osobito za poduzeća koja posluju u složenim prekograničnim odnosima. Poslovanje velikih poduzeća često se odvija kroz više država i složene poslovne odnose pa pravila o dužnoj pažnji imaju šire

značenje za unutarnje tržište. Ona nastoje pravno obuhvatiti učinke poslovnih aktivnosti koji nadilaze granice pojedinih nacionalnih pravnih sustava. U tom se smislu Direktivom nastoji uskladiti jačanje korporativne odgovornosti s potrebom očuvanja konkurentnosti poduzeća na europskom tržištu (Bueno et al., 2024).

Jedan od ciljeva zajedničkog europskog pristupa jest stvaranje jednakih uvjeta poslovanja. Ako bi se obveze dužne pažnje uređivale isključivo na nacionalnoj razini, poduzeća koja posluju u različitim državama članicama mogla bi biti izložena različitim pravilima i različitim troškovima usklađivanja. Zajednički zakonodavni okvir može smanjiti takve razlike i pridonijeti većoj usklađenosti pravila na unutarnjem tržištu. Ostvarenje tog učinka ovisit će o načinu prenošenja Direktive u nacionalna zakonodavstva i njezinoj primjeni u državama članicama.

Poseban izazov predstavlja odnos između pravne sigurnosti i fleksibilnosti potrebne za primjenu dužne pažnje u različitim poslovnim okolnostima. Poduzeća se razlikuju prema veličini, djelatnosti, organizacijskoj strukturi i složenosti poslovnih odnosa pa isti model postupanja ne može uvijek biti jednako primjenjiv. Zbog toga obveze dužne pažnje treba tumačiti u skladu s naravi poslovanja, ozbiljnošću rizika i mogućnošću poduzeća da na određeni rizik utječe. Takvo tumačenje usmjerava primjenu pravila prema stvarnim okolnostima poslovanja, a ne samo prema njihovu formalnom ispunjavanju.

Pri ocjeni provedbenih učinaka treba imati u vidu i kasniji razvoj zakonodavnog okvira. Direktiva (EU) 2026/470 upućuje na to da se područje održivog poslovanja i dužne pažnje i dalje normativno razvija, dok novije analize OECD-a dodatno naglašavaju povezanost politika dužne pažnje s pratećim inicijativama održivosti i njihovom provedbom u poslovnoj praksi (Europski parlament i Vijeće Europske unije, 2026; OECD, 2025).

Provedba i odgovornost čine središnji dio praktične primjene novog sustava dužne pažnje. Njihova uloga obuhvaća izricanje sankcija zbog povrede propisanih obveza te stvaranje jasnijeg okvira u kojem poduzeća mogu unaprijed procijeniti svoje obveze i pravne rizike.

6. Rezultati analize

Rezultati provedene analize mogu se sistematizirati u tri tematske cjeline koje proizlaze iz postavljenih istraživačkih pitanja: normativni razvoj koncepta dužne pažnje, sadržaj i doseg obveza prema Direktivi (EU) 2024/1760 te učinci zajedničkog uređenja dužne pažnje na odgovornost poduzeća i funkcioniranje unutarnjeg tržišta Europske unije.

Na razini normativnog razvoja, analiza pokazuje da se dužna pažnja u pravu Europske unije postupno oblikovala od međunarodno prihvaćenih standarda odgovornog poslovnog ponašanja prema obvezujućem pravnom okviru. Na taj način koncept dužne pažnje izlazi iz okvira dobrovoljnih standarda i preporuka te dobiva obilježja pravne obveze za poduzeća obuhvaćena područjem primjene Direktive. Takav razvoj upućuje na promjenu u shvaćanju korporativne odgovornosti, koja uz formalno poštivanje propisa obuhvaća i aktivno prepoznavanje rizika koji mogu proizlaziti iz poslovnih aktivnosti te upravljanje njima.

Analiza Direktive (EU) 2024/1760 u pogledu sadržaja i dosega obveza pokazuje da dužna pažnja, uz vlastito poslovanje poduzeća, obuhvaća i poslovanje društava kćeri te odnose s poslovnim partnerima u lancu aktivnosti. Time se pravno relevantan okvir odgovornosti proširuje na šire poslovne odnose u kojima mogu nastati stvarni ili

potencijalni negativni učinci na ljudska prava i okoliš. Takvo uređenje potvrđuje da se dužna pažnja oblikuje kao trajan proces upravljanja rizicima, a ne kao jednokratna provjera usklađenosti poslovanja s propisima.

S aspekta unutarnjeg tržišta, rezultati analize upućuju na to da zajedničko uređenje dužne pažnje može pridonijeti većoj pravnoj sigurnosti, ujednačenijim uvjetima poslovanja i jasnijem određivanju obveza poduzeća koja posluju prekogranično. Istodobno, učinci novog zakonodavnog okvira ovisit će o sadržaju Direktive, ali i o načinu njezina prenošenja u nacionalna zakonodavstva, učinkovitosti nadzornih tijela i razvoju provedbene prakse u državama članicama.

Provedena analiza pokazuje da se dužna pažnja u novom zakonodavnom okviru Europske unije može promatrati kao pravni instrument koji povezuje održivo poslovanje, odgovornost poduzeća i funkcioniranje unutarnjeg tržišta. U tome se ogleda analitički doprinos rada: u povezivanju normativnog razvoja dužne pažnje, dosega obveza poduzeća i mogućih učinaka tog uređenja na pravnu sigurnost i jednake uvjete poslovanja.

7. Rasprava

Polazeći od prethodno izdvojenih rezultata, rasprava se usmjerava na praktične izazove provedbe Direktive (EU) 2024/1760, ograničenja njezina normativnog okvira i moguće učinke novog zakonodavnog pristupa na poslovnu praksu. Dužna pažnja u tom se smislu razmatra kao skup propisanih obveza i kao pravni mehanizam čija će se učinkovitost ocjenjivati prema mogućnosti njegove primjene u različitim poslovnim okolnostima.

Prvi provedbeni izazov odnosi se na određivanje razine postupanja koja se od poduzeća može razumno očekivati. Dužna pažnja pretpostavlja prepoznavanje, sprječavanje, ublažavanje i otklanjanje negativnih učinaka, ali poduzeća ne raspolažu jednakim stupnjem nadzora nad svim subjektima s kojima su poslovno povezana. To je posebno važno kod poslovnih partnera u lancu aktivnosti, gdje utjecaj poduzeća može biti ograničen, posredan ili ovisan o ugovornim i tržišnim okolnostima. Zbog toga će u primjeni Direktive biti važno razlikovati stvarnu i djelotvornu integraciju dužne pažnje u poslovne procese od formalnog ispunjavanja dokumentacijskih zahtjeva.

Ograničenja normativnog okvira proizlaze iz činjenice da Direktiva uspostavlja zajednička pravila na razini Europske unije, ali njihova praktična primjena ovisi o prenošenju u nacionalna zakonodavstva. Razlike u institucionalnim kapacitetima nadzornih tijela i tumačenju pojedinih obveza mogu utjecati na ujednačenost primjene među državama članicama. Pravna sigurnost ovisit će o načinu na koji će države članice prenijeti i primjenjivati obveze dužne pažnje u svojim pravnim sustavima.

Mogući učinci na poslovnu praksu očituju se u potrebi sustavnijeg uključivanja pitanja ljudskih prava i okoliša u procese upravljanja, procjene rizika i donošenja poslovnih odluka. Provedba obveza dužne pažnje može zahtijevati dodatne organizacijske, administrativne i ugovorne prilagodbe, ponajprije u odnosima s poslovnim partnerima u lancu aktivnosti. Takvi učinci mogu biti relevantni i za poduzeća koja nisu izravno obuhvaćena područjem primjene Direktive, ali sudjeluju u lancima aktivnosti većih gospodarskih subjekata.

Stvarni učinak novog zakonodavnog okvira neće se iscrpiti u formalnom uvođenju obveza dužne pažnje. Njegovo značenje očitovat će se u primjenjivosti tih obveza,

njihovoj razmjernosti i sposobnosti poduzeća da ih uključe u postojeće poslovne procese.

8. Zaključak

Dužna pažnja u pravu Europske unije postupno se oblikovala kao pravni instrument održivog i odgovornog poslovanja. Provedena analiza pokazuje prijelaz od međunarodnih standarda i dobrovoljnih oblika odgovornog poslovnog ponašanja prema obvezujućem pravnom uređenju. U tom razvoju Direktiva (EU) 2024/1760 ima središnje značenje jer dužnu pažnju uređuje kao pravnu obvezu poduzeća obuhvaćenih njezinim područjem primjene. Iz analize proizlazi da obveze dužne pažnje, uz vlastito poslovanje poduzeća, obuhvaćaju i poslovanje društava kćeri te odnose s poslovnim partnerima u lancu aktivnosti. Takvo uređenje potvrđuje šire shvaćanje korporativne odgovornosti, prema kojem se od poduzeća očekuje aktivno i razumno prepoznavanje, sprječavanje, ublažavanje i otklanjanje stvarnih i potencijalnih negativnih učinaka na ljudska prava i okoliš. Dužna pažnja pritom se oblikuje kao kontinuirani proces upravljanja rizicima, a ne kao jednokratna provjera formalne usklađenosti s propisima. Zajedničko uređenje dužne pažnje na razini Europske unije može pridonijeti pravnoj sigurnosti, ujednačenijim uvjetima poslovanja i odgovornijem djelovanju poduzeća na unutarnjem tržištu. Njegovo značenje posebno dolazi do izražaja u prekograničnim poslovnim odnosima, u kojima različita nacionalna pravila mogu dovesti do regulatorne fragmentacije, različitih standarda odgovornosti i neujednačenih troškova usklađivanja. Stvarni učinci novog zakonodavnog okvira ovisit će o načinu prenošenja Direktive u nacionalna zakonodavstva, učinkovitosti nadzornih tijela, razvoju provedbene prakse i sposobnosti poduzeća da obveze dužne pažnje uključe u svoje poslovne procese. Analitički doprinos rada očituje se u sagledavanju dužne pažnje kao pravnog instrumenta koji povezuje održivo poslovanje, odgovornost poduzeća, pravnu sigurnost i jednake uvjete poslovanja na unutarnjem tržištu Europske unije. Time rad nadilazi prikaz zakonodavnog okvira te dužnu pažnju razmatra kroz njezin normativni doseg, provedbene izazove i moguće učinke na poslovnu praksu. Buduća istraživanja mogu se usmjeriti na usporedbu nacionalnih provedbenih rješenja, praksu nadzornih tijela i stvarne učinke obveza dužne pažnje na poslovanje poduzeća nakon početka primjene novog zakonodavnog okvira.

Literatura

Bueno, N., Bernaz, N., Holly, G., & Martin-Ortega, O. (2024). The EU Directive on Corporate Sustainability Due Diligence (CSDDD): The final political compromise. Business and Human Rights Journal, 9, 294–300. https://doi.org/10.1017/bhj.2024.10

Ciacchi, S. (2024). The newly-adopted Corporate Sustainability Due Diligence Directive: An overview of the lawmaking process and analysis of the final text. ERA Forum, 25, 29–48. https://doi.org/10.1007/s12027-024-00791-y

European Commission. (2024). Corporate sustainability due diligence. https://commission.europa.eu/topics/business-and-industry/doing-business-eu/sustainability-due-diligence-responsible-business/corporate-sustainability-due-diligence_en

Europski parlament i Vijeće Europske unije. (2024). Direktiva (EU) 2024/1760 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. lipnja 2024. o dužnoj pažnji za održivo poslovanje i izmjeni Direktive (EU) 2019/1937 te Uredbe (EU) 2023/2859. Službeni list Europske unije. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401760

Europski parlament i Vijeće Europske unije. (2026). Direktiva (EU) 2026/470 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. veljače 2026. o izmjeni direktiva 2006/43/EZ, 2013/34/EU, (EU) 2022/2464 i (EU) 2024/1760 u pogledu određenih zahtjeva za korporativno izvješćivanje o održivosti i određenih zahtjeva dubinske analize za održivo poslovanje. Službeni list Europske unije. https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2026/470/oj

Europski parlament. (2024). EP donio pravila o dužnoj pažnji prema ljudskim pravima i okolišu. https://www.europarl.europa.eu/news/hr/press-room/20240419IPR20585/ep-donio-pravila-o-duznoj-paznji-prema-ljudskim-pravima-i-okolisu

Europski portal e-pravosuđe. (2020). Poslovanje i ljudska prava. https://e-justice.europa.eu/topics/your-rights/fundamental-rights/business-and-human-rights_hr

OECD. (2018). OECD Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/15f5f4b3-en

OECD. (2023). OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/81f92357-en

OECD. (2025). Sustainability initiatives in due diligence regulation and policy. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/eafa3786-en

Shulman, S. (2024). Corporate sustainability due diligence: Combining human rights and the environment. Columbia Journal of Environmental Law, 49(2). https://doi.org/10.52214/cjel.v49i2.12633

United Nations. (2011). Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework. United Nations. https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/guidingprinciplesbusinesshr_en.pdf

Vijeće Europske unije. (2024). Dužna pažnja za održivo poslovanje. https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2024/05/24/corporate-sustainability-due-diligence-council-gives-its-final-approval/

DUE DILIGENCE IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE BUSINESS IN THE EU INTERNAL MARKET – A NEW LEGISLATIVE FRAMEWORK

Abstract: The contemporary development of the internal market of the European Union is increasingly marked by the need to align economic activities with sustainable business and the protection of fundamental rights. In this context, due diligence is developing as an instrument for managing risks arising from corporate operations. The purpose of this paper is to present the significance of due diligence within sustainable business, while its aim is to analyse the content and scope of obligations under Directive (EU) 2024/1760 and their effects on corporate liability and the functioning of the internal market. The paper applies the method of analysis of legal sources and the descriptive method, together with an analytical review of relevant professional and scientific literature. The results show that Directive (EU) 2024/1760 contributes to the transition of due diligence from voluntary standards to legally binding rules. The contribution of the paper lies in analytically linking the normative development of due diligence, the scope of corporate obligations and the possible effects of the new legislative framework on legal certainty, corporate liability and equal conditions of competition in the internal market.

Keywords: Directive (EU) 2024/1760; due diligence; internal market; sustainable business